

A hétemeletes városháza

Hétemeletesre építik a városháza Károly körüti frontját, hogy az üzemek igazgatóságait is el lehessen helyezni az új emeleten. Praktikussági nézőpontból talán csakugyan igaza van annak, kinek a fejében ez a hétemeletes ötlet megfogamzott. De azért hazudnék, ha azt mondanám, hogy túlságosan el vagyok ragadtatva ettől a megoldástól. Én a Károly körút esztétikáját félttem ettől a hétemeletes frottól. Úgy tessék megérteni a dolgot, hogy a Károly körút tökéletesen megérett a modernizálásra és az átépítésre. Eljött az ideje, hogy az Orczy-ház és környéke helyén egy olyan szép, stílusos vidék támadjon, mellyel eldicsekedhetünk az idegenek előtt is. Ha azonban most öt új emelettel megtetézük a városháza Károly körüti szárnyát, akkor száz—százötven esztendőre állandósul és petrifikálódik ennek a városrésznek mai kietlen, elnyűtt ábrázata.

A Károlykörút környéke

Elnyűtt, megkopott volt ez a környék már hetven évvel ezelőtt is, de nem vették észre az emberek, akik az öreg házak között éltek. Az Orczy-ház akkoriban mindössze hetvenesztendős volt, ma pedig száznegyvenéves. Öregek voltak az „Orczy” szomszédjai is: a Rumbach-ház, meg a „Vadember”. Öreg volt a Hacker is, melyben a magyar színjátszás úttörői mutogatták művészetüket. Kivénült a Huszár-ház is, meg Gyertyánffy Dávid háza. De akkor a Károly körút volt a város közepe. A tornyos városháza előtti tér ugyan a fórum Pest, város szíve, viszont a kereskedelmi élet a Károly körúton robogott keresztül. Itt zajlottak le a gyapjú-, meg a nyersbőr-vásárok; a tollkereskedők itt táboroztak. Ide torkollott a népes Király ucca, meg a Dob ucca forgalma és a Károly körút tágas udvarain raktározták el portékáikat a vidéki kereskedők. A Király ucca eleje, meg a Három Dob ucca; a Dohány ucca és a Károly körút tele volt nyersbőrrel és gyapjúbálákkal, aminek az volt a következménye, hogy ennek az egész vidéknek nyersbőrillata volt. Nem szimpla nyersbőrillat, mert a Három Dob uccában és a Király uccában sorjázta a libasütő és „sölet-ültető” (Solet-setzer) traktériák és a Király uccából, meg a Három Dob uccából kiömlő ételszag belevegült a nyersbőr illatába. Ennek a penetráns illatnak azonban volt még egy speciális bukéja is. Kierzett belőle az a másik átható szag, mely a Károly-kaszárnya keleti frontja felől áradt az „Orczy”-ház felé. Arról van szó, hogy a mai központi városháza Károly körüti szárnyát fehér-waffenrockos furvézzer-katonák tartották megszállva. A furvézzer az emeleten laktak, a földszinten azonban, a mai bolthelyiségek helyén laktak a lovak. Katonai lóistállók sorjázta a Károly körút mentén és ezekből az istállókból áradt az uccára az az átható illat, mely elvegyülve a többi szagok között, specialitása lett a Károly körútnak.

Tulajdonképpen a Király ucca volt ebben az időben Pest egyik legjobban igénybevett főuccája. Olyan nagy volt a forgalma, hogy kocsival és gyalogszerrel életveszede-

lem volt benne a járás-kelés. Hintó és stráfszekér, a Király ucca kövezetén dőcögött a Városliget felé és a Király ucca kövezetén ment végig az az omnibusz is, melyen délutánonként a „haza bölcse”, Deák Ferenc kirándult a „rondóhoz”. Mikor az udvar Pesten időzött, a Király uccán keresztül kocsiztatott a ligetbe Erzsébet királyné is, és akár hiszik, akár nem; a királyasszony kocsisétáinak igen nagy része van abban, hogy az Andrassy út megépült. A gavallér Andrassy Gyula ugyanis később azért építette meg a Sugárutat, melyet ma Andrassy útnak nevezünk, hogy a szépséges királynőnek ne kelljen a Király uccán végigkocsiznia.

Boltok a kaszárnyában

A régi időben sokan törték a fejüket, hogy miképpen lehetne valamicskét enyhíteni a Károly körüti állapotokon. Azután egyszerre, váratlanul oldódott meg a probléma olyanformán, hogy a Károly-kaszárnya keleti frontjáról beljebb kerültek a katonaisztállók. Az történt, hogy a hetvenes évek legelején egy napon a furvézzer ezredésénél megjelent egy vállalkozó és azt ajánlotta, hogy a katonalovak számára ő gyönyörű istállókat épít a Károly-kaszárnya udvarán, ha megengedik neki, hogy saját költségén az uccára szolgáló istállókat bolthelyiségekké alakíthassa át. Nem kér ő ezért pénzt. Az építési anyagokat és az átalakítás minden költségét kizárólag maga akarja viselni, csupán azt kéri, hogy az az átalakított bolthelyiségek után harminc esztendőig ő szedhesse a bért. Harminc esztendő után ezek a boltok díjmentesen visszakerülnek a katonai kincstár kezelésébe és a katonai kincstár így minden befektetés nélkül új jövedelemhez jut. A katona urak nagy örömmel fogadták az ajánlatot, a környékbeli boltosok pedig nagyot mulattak a bolond vállalkozón, aki ilyen labilis üzletbe fekteti a pénzét.

A katonai istállóból átalakított boltok eleinte nem nagyon szuperáltak. Nem kellettek senkinek. Hozzá még bombaként ütött bele 1873-ban a gazdasági életbe a bécsi krach és ennek a krachnak olyan nagy volt az ereje, hogy Pesten is tönkre lett minden üzletet. Valósággal fogdosták a vállalkozó embereket, akik hajlandók voltak ideiglenesen és olcsó pénzért kibérelni a Károly körúton a kaszárnya egy-egy bolthelyiségét. Eleinte néhány iroda költözött be a laktanyába. Az egyiknek az volt a cégére, hogy „Geld für alles”, vagyis „pénz mindenre”. Bécsből plántálódta át hozzánk ezek a zálogkölcsonzó-irodák, melyek kihasználva a krachot követő általános szegénységet, a megszorult embereknek ékszerre, ruhára, szóval minden valamire való portékára kölcsönt adtak. Akkor alakultak Pesten ugyancsak osztrák mintára a 27 krajcáros bazárok. „Minden darab huszonhét krajcár”, hirdették ezek a boltok és hihetetlen, hogy mi mindent lehetett kapni huszonhét krajcárért. Akkor alakultak azok az árverési csarnokok, melyekben reggeltől estig képeket, szőnyegeket, szobrokat licitáltak. De volt olyan boltja is a Károly-kaszárnyának, melyben szakállas nő,

bolhaszfnházat, panorámát vagy óriáskigyót mutogattak. Közben a kaszárnya többi része is kiépült. A Kammermayer ucca és Károly körüti sarkon kávéház nyílt, úgynevezett szolid kávéház, melyben nappal árverési hiénák börcéztek, üzletek adtak-vettek, esti nyolc órakor azonban már bezárták a kávéházat. A hiénák aludni mentek. A kaszárnya másik sarkán, a Gerlóczy uccában, melynek akkoriban még Rostély ucca volt a neve, megnyílt az első pesti orfeum. Tíz-, húsz- és harminckrajcáros beléptidíjjal, felette a félemeleten a hirhedt Amor-teremmel. Csak a nyolcvanas esztendőben telepedtek meg a komoly üzletek a Károly körút kaszárnyafrontján.

Városházépítési tervek

Amint látjuk, mozgalmas múltja van a Károly körútnak. Ideje lenne, hogy elseperje ezt a múltat a fejlődés és megépítsék az öreg házak helyén Budapest legszebb városrészét. De hogy egyhamar új világ támad az Orczy-ház vidékén, ebbeli reményünket nagyon csökkenté az, hogy hétemeletesre építik a Városháza keleti szárnyát. Baj ez azért is, mert ez az építkezés valószínűleg hosszú időre megint lehetetlenné teszi, hogy olyan díszes városháza legyen Budapestnek, amelyet megérdemel. A városháza-kérdés kétszázötvenesztendős problémája Budapestnek. A városházával mindig baj volt. Mikor 1808-ban a pesti Szépfő Bizottság megalakult, belevette a programjába, hogy a teljesen megrokkant városháza helyett új városházat épít. Az első terv az volt, hogy a szerviták számára a lipótvárosi bazilika helyén építenek klastromot, a szerviták kolostorába pedig iskolástól együtt beköltöztetik a piaristákat. Viszont a piaristák kolostorába kvártélyozták volna a városházát és a piaristák kolostorából akartak nagyszerű, tornyos városházát építeni. Ez a terv azonban megmaradt tervnek. A régi városháza pedig romlott, bomlott tovább, úgyhogy az 1838. évi nagy árvíz már komoly veszedelemmel fenyegette a vén épületet. 1840-ben már nagyon sürgős volt az új városháza megépítése és akkor az az ötlet támadt, hogy megveszi a város az Egyetem tér és a Reáltanoda sarkán levő Almásy Pál-féle házat és annak a helyén építi fel az új városházát. Ez a saroktelek, mely szemben van az egyetemi könyvtárral, városház céljára nem lett volna túlságosan alkalmas, mert az ucca szűk és egymás hegyén-hátán állanak benne a házak. Szerencsére nem is vette meg az Almásy-házat a magisztrátus, ellenben megvette a Pesti Hazai Takarékpénztár és hatalmas palotát épített a helyére. Pest városa viszont a régi városháza helyén építtetett új, tornyos városházát 1842-ben Kaszeli Ferencsel. Két emelete volt ennek a városházának és nagyon jól festett. Húsz év múlva azonban már szűk volt a pesti adminisztrációnak, úgyhogy a város Hild Józseffel egy harmadik emeletet rakatott rá. A hetvenes években végül egy olyan pompás telket kénáltak városház céljára, amely azóta is párját ritkítja. Szemben a Lánchíddal eladó volt a Nákó-ház és egymillió forintot kértek érte. Pénze volt-e kevés a városnak, vagy pedig sokallotta az egymilliót? Nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy nem vette meg a Nákó-házat, melynek helyén sokkal később a Gresham-palota épült.

1900-ban a Károly-kaszárnyába költözött a városi adminisztráció. A rokkantak egykori palotáját alakították át központi városházzá. Mikor beköltöztek a gránátosuccai nagy házba, a magisztrátus arra számított, hogy csak addig marad a kaszárnyában, míg a végleges városháza fel nem épül. Mái sem épült fel. Bárczy István idejében sokat törték a fejüket az illetékesek, hogy a Károly-kaszárnya helyett hova építsék az új városházát, de úgy látszik, hogy a probléma még nagyon sokáig probléma marad.

Pásztor Mihály